

Lieta C-262/20**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu****Iesniegšanas datums:**

2020. gada 15. jūnijs

Iesniedzējtiesa:*Rayonen sad Lukovit* (Bulgārija)**Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:**

2020. gada 15. jūnijs

Prasītājs:

VB

Atbildētāja:

Glavna direksia "Pozharna bezopasnost i zaschita na naselenieto" kam Ministerstvo na vatreshnite raboti (Iekšlietu ministrijas Ugunsdrošības un civilās aizsardzības galvenā pārvalde)

Pamatlietas priekšmets

Ierēdņa prasība pret pārvaldi, kurā viņš ir nodarbināts, par atlīdzību par nakts darbu

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību interpretācija, LESD 267. pants

Prejudiciālie jautājumi

- 1) Vai ar efektīvu aizsardzību saskaņā ar Direktīvas 2003/88/EK 12. panta a) punktu tiek prasīts, lai policistu un ugunsdzēsēju parastais nakts darba laiks būtu īsāks par reglamentēto parasto darba laiku dienā?

2) Vai ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20. un 31. pantā nostiprināto vienlīdzīgas attieksmes principu tiek prasīts, lai valsts tiesībās attiecībā uz darba ņēmējiem privātajā sektorā reglamentētais parastais septiņu stundu nakts darba laiks tāpat būtu piemērojams valsts sektorā nodarbinātajiem, ieskaitot policistus un ugunsdzēsējus?

3) Vai Direktīvas 2003/88/EK 8. apsvērumā nostiprinātais mērķis ierobežot nakts darba ilgumu var tikt efektīvi sasniegts tikai tad, ja parastais nakts darba laiks ir *expressis verbis* reglamentēts valsts tiesībās, tostarp attiecībā uz nodarbinātajiem valsts sektorā?

Atbilstošās Savienības tiesību normas un judikatūra

Eiropas Savienības Pamattiesību harta: 20., 31. un 47. pants

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/88/EK (2003. gada 4. novembris) par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem (OV 2003, L 299, 2003. gada 18. novembris, 9. lpp.): 2., 4., 7., 8. un 10. apsvēruma, kā arī 12. panta a) punkts

Atbilstošās valsts tiesību normas

Konstitutsia na Republika Balgaria (Bulgārijas Republikas Konstitūcija): 16. pants, 48. panta 5. punkts un 116. panta 1. punkts

Kodeks na truda (Darba kodekss): 140. panta 1. un 2. punkts

Zakon za Ministerstvoto na vatreshnite raboti (Likums par Iekšlietu ministriju, turpmāk tekstā – “ZMVR”): 142. panta 1. un 5. punkts, 187. panta 1., 3. un 9. punkts, 188. panta 2. punkts

Naredbi na ministara na vatreshnite raboti za reda i organizatsiata i razpredelyaneto na rabotnoto vreme, za negovoto otchitane, za kompensiraneto na rabotata izvan redovnoto rabotno vreme, rezhima na dezhurstvo, vremeto za ot dih i pochivkite na darzhavnite sluzhiteli v Ministerstvoto na vatreshnite raboti (Iekšlietu ministra rīkojumi par Iekšlietu ministrijas ierēdņu darba laika kārtību, organizāciju un sadali, par darba laika uzskaiti, par kompensāciju par ārpus parastā darba laika veikto darbu, dežūras reglamentāciju, brīvo laiku un atpūtas laiku – 2014. gada rīkojums (atcelts ar nākamo rīkojumu, turpmāk tekstā – “Iekšlietu ministra 2014. gada rīkojums”), 2015. gada rīkojums (atcelts ar *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija) 2016. gada 11. jūlija spriedumu) un 2016. gada rīkojums (atcelts ar *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa, Bulgārija) 2019. gada 10. decembra spriedumu, turpmāk tekstā – “Iekšlietu ministra 2016. gada rīkojums”)

2007. gada Rīkojums par darba samaksas struktūru un organizāciju, izdots ar Ministru padomes rīkojumu: 9. panta 2. punkts

Īss pamatlietas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Prasītājs, VB, strādā *Rayonamt der Stadt Lukovit* (Bulgārija) Iekšlietu ministrijas *Glavna direktsia "Pozharna bezopasnost i zaschtita na naselenieto"* (Ugunsdrošības un civilās aizsardzības galvenā pārvalde) (turpmāk tekstā – "pārvalde") kā maiņu vadītājs.
- 2 Attiecīgajā periodā – no 2016. gada 3. oktobra līdz 2019. gada 3. oktobrim – prasītājs strādāja 24 stundas ilgas dežūras, kas attiecīgi kopumā tika uzskaitītas attiecībā uz trīs mēnešu periodu.
- 3 Par katru ceturksni prasītājam tika aprēķinātas un izmaksātas visas virsstundas, kas pārsniedza parasto darba laiku attiecīgajā periodā.
- 4 Līdz 2015. gada 25. maijam prasītāja veiktais nakts darbs tika reizināts ar 0,143, un rezultāts tika pieskaitīts tam stundu skaitam, kas tika nostrādātas aprēķina periodā; šādā veidā septiņu stundu nakts darbs tika aprēķināts kā astoņas stundas veikts darbs. Tā tas bija paredzēts iekšlietu ministra 2014. gada rīkojumā.
- 5 Pēc tam pieņemtajā 2015. gada rīkojumā šāds tiesiskais regulējums nebija vairs ietverts. Tāpēc pārvalde, aprēķinot sākot ar 2015. gada 25. maiju veikto darbu, konkrēti, attiecīgajā periodā, vairs nepiemēroja tiesisko regulējumu par nakts darba stundu pārrēķinu dienā nostrādātās darba stundās.
- 6 VB cēla prasību Lukovites [*Lukovit*] *Rayonen sad* (rajona tiesa) un lūdza piespriest pārvaldei viņam izmaksāt 1683,74 levas (BGN) kā atlīdzību par nostrādātajām un nesamaksātajām virsstundām un likumiskos nokavējuma procentus.
- 7 Prasītājs norāda, ka viņš periodā no 2016. gada 2. oktobra līdz 2019. gada 2. oktobrim veica nakts darbu kopumā 1784 stundas, kuras pārvaldei ar koeficientu 1,143 esot bijušas jāpārrēķina darba stundās dienā, citiem vārdiem, šajā periodā esot bijušas jāaprēķina viņa nostrādātās 2039,112 stundas. Viņa ieskatā pārvaldei šajā nolūkā bija jāpiemēro Rīkojuma par darba samaksas struktūru un organizāciju 9. panta 2. punkts, atbilstoši kuram, veicot darba laika kopēju aprēķinu, nakts darba stundas, izmantojot koeficientu, kas atbilst attiecībai starp parasto dienas un nakts darba ilgumu attiecīgajā darba vietā, tiek pārrēķinātas dienas darba stundās.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

- 8 Prasītājs pārstāv tiesību izpratni, ka, nepastāvot tiesiskajam regulējumam par veiktā nakts darba pārrēķinu dienas darbā speciālajā likumā, proti, *ZMVR*, un

speciālajās par likumu zemāka juridiskā spēka tiesību normās, kas bija spēkā attiecīgajā periodā, ir jāpiemēro analogi Rīkojuma par darba samaksas struktūru un organizāciju tiesību normas.

- 9 Pārvalde apstrīd prasījumu ar argumentu, ka nepastāv juridiskais pamats nakts darba pārrēķināšanai dienas darbā.
- 10 Tiesību ziņā tā norāda, ka atbilstoši *ZMVR* 187. panta 1. punktam parastais ministrijas ierēdņu darba laiks ir astoņas stundas dienā un 40 stundas piecu darba dienu nedēļā neatkarīgi no dienas vai nakts laika, kad astoņu stundu darba diena tiek strādāta.
- 11 Pārvalde atsauca uz *ZMVR* 183. panta 3. punktu, kurā esot paredzēts, ka tikai darbs, kas tiek veikts maiņās no plkst. 22.00 līdz 06.00, ir nakts darbs, un apgalvo, ka Iekšlietu ministrijas darbiniekiem piemērojamā likumā tas pats parastais astoņu stundu ilgums ir reglamentēts gan attiecībā uz darba laiku dienā, gan nakts darba laiku.
- 12 Pārvalde uzsver, ka par likumu zemāka juridiskā spēka tiesību normās, kuras esot pieņēmis Iekšlietu ministrs un kurās esot reglamentēts ministrijas darbinieku darba laiks, nav paredzēta nakts darba pārrēķināšana dienas darbā.
- 13 Tās ieskatā ministrijas ierēdņiem neesot piemērojamas uz *Kodeks na truda* (Darba kodeksa) pamata izdotā Rīkojuma par darba samaksas struktūru un organizāciju tiesību normas, kurās ir paredzēta nakts darba pārrēķināšana dienas darbā ar koeficientu 1,143.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 14 Valsts tiesa, ņemot vērā Tiesas sniegto interpretāciju 2005. gada 14. jūlija rīkojumā *Personalrat der Feuerwehr Hamburg/Leiter der Feuerwehr Hamburg* (C-52/04, EU:C:2005:467, 46. un 54. punkts) un 2004. gada 5. oktobra spriedumā *Pfeiffer u.c.* (no C-397/01 līdz C-403/01, EU:C:2004:584, 57. punkts), pieņem, ka ugunsdzēsēju darbs “normālos apstākļos”, kā šajā gadījumā, ietilpst Direktīvas 2003/88 piemērošanas jomā.
- 15 Prasītājs, kurš saskaņā ar Bulgārijas tiesībām ir ierēdnis, ņemot vērā Tiesas 2011. gada 7. aprīļa rīkojumu *May* (C-519/09, EU:C:2011:221, 25. un 26. punkts), ir “darba ņēmējs” Direktīvas 2003/88 izpratnē.
- 16 Vispārējās Bulgārijas Republikas darba tiesībās – *Kodeks na truda* (Darba kodekss) – ir paredzēts, ka parastais dienas darba ilgums ir astoņas stundas un nakts darba – sepiņas stundas.
- 17 Speciālajā likumā, kurā ir reglamentēts policijas un ugunsdzēsības iestāžu ierēdņu statuss, *ZMVR*, nav ietvertas tiešas tiesību normas par parastā nakts darba ilguma noteikšanu, un tajā ir tikai noteikts, kurš periods ir uzskatāms par nakti, proti, no

plkst. 22.00 līdz 6.00, tieši tāpat kā tas ir reglamentēts *Kodeks na truda* (Darba kodekss).

- 18 Trūkstot šādai tiesību normai, kurā ir reglamentēts, cik ilgs ir parastais darba laiks naktī, Iekšlietu ministra rīkojumos par noteikumiem par Iekšlietu ministrijas darbinieku darba laika aprēķināšanu ir paredzēts, ka parastais policistu un ugunsdzēsēju darba laiks dienā un naktī ir vienādi ilgs, proti, astoņas stundas.
- 19 Taču, ciktāl speciālā tiesiskā regulējuma par nakts darbu pamatā ir veselības aizsardzība, ņemot vērā tā vispārējā negatīvo ietekmi uz cilvēka organismu, tā parastā ilguma ierobežojumam būtu jāattiecas uz visiem darba ņēmējiem neatkarīgi no pamata, kas tiek izmantots viņu darba spēka izmantošanai.
- 20 Šajā ziņā iesniedzējtiesa identiskās lietās, pamatojoties uz policistu un ugunsdzēsēju prasībām, jau ir pārstāvējusi turpinājumā aprakstīto pamatizpratni.
- 21 Dienesta attiecības atšķirībā no darba tiesiskajām attiecībām starp vienāda līmeņa personām, ņemot vērā daudzos minimālos darba ņēmēju aizsardzības standartus, reglamentē valsts paredzēti principi.
- 22 Pamatojoties uz šīm atšķirībām no tiesību subjektu un tiesiskā regulējuma viedokļa, tiesību aktu vispārējo darba tiesību jomā pakārtota piemērošana speciālajās tiesību normās nereglamentētajiem jautājumiem attiecībā uz ierēdņu dienesta attiecībām nav pieļaujama.
- 23 Gadījumos, kad speciālajā likumā, *ZMVR*, saistībā ar nakts darba aizsardzību *expressis verbis* tiek norādīts uz *Kodeks na truda* (Darba kodekss) (kā tiek norādīts *ZMVR* 188. panta 2. punktā: "ierēdņi, kuri pilda dienestu laikā no plkst. 22.00 līdz 6.00, bauda īpašu aizsardzību saskaņā ar *Kodeks na truda*"), ir jāpieņem, ka konkrētas darba tiesību normas var tikt tieši piemērotas dienesta attiecībām.
- 24 Īpašā nakts darba aizsardzība ir jāinterpretē, ņemot vērā darba laika tiesiskā regulējuma abas galvenās funkcijas: 1) ekonomiskā funkcija, kas izpaužas laikā, kad darbiniekam ir jāpilda savi pienākumi; 2) aizsardzības funkcija, kuras mērķis ir veselības aizsardzība un cilvēka darba spējas saglabāšana.
- 25 Īpašais nakts darba tiesiskais regulējums balstās uz aizsardzības funkciju. Atskaites punkts ir medicīnas zinātnē pierādītas zināšanas par nakts darba palielināto negatīvo ietekmi un tādējādi izraisīto cilvēka ātrāku noguršanu, ņemot vērā dabisko cilvēka ķermeņa bioloģisko ritmu, atbilstoši kuram nakts ir paredzēta mieram, atpūtai un fiziskā un psihiskā spēka atjaunošanai.
- 26 *ZMVR* 187. panta 1. punktā ir paredzēts, ka ministrijas ierēdņu parastais darba laiks ir astoņas stundas dienā. Tas, ka nav konstatējama speciāla tiesību norma, kurā ir reglamentēts parastais un maksimālais nakts darba ilgums, var tikt izskaidrots ar šī likuma 188. panta 2. punktā ietverto norādi uz aizsardzību

saskaņā ar *Kodeks na truda* (Darba kodekss), kurā ir norādīts uz īsāku nakts darba laiku, proti, līdz septiņām stundām.

- 27 *ZMVR* 187. panta 3. punktā ietvertajā tiesību normā nav paredzēts parasts nakts darba ilgums astoņu stundu garumā, bet gan ir tikai paredzēts, ka, darbam notiekot maiņās, kā tas ir šajā gadījumā, ir pieļaujams arī nakts darbs laikā no plkst. 22.00 līdz 6.00 un ka darba stundas vidēji nedrīkst pārsniegt astoņas stundas 24 stundu periodā.
- 28 No iepriekšējās juridiskās analīzes izriet secinājums, ka parastajam ministrijas ierēdņū nakts darba laikam tāpat ir jābūt līdz septiņām stundām.
- 29 Pretējs secinājums nozīmētu konstitūcijā nostiprināto principu saistībā ar visaptverošu darba aizsardzību pārkāpumu. Turklāt ierēdņiem, proti, ministrijā strādājošajiem policistiem un ugunsdzēsējiem, tiktu radīta sliktāka situācija nekā ministrijas darbiniekiem, kas ir nodarbināti, pamatojoties uz darba līgumu.
- 30 Nevienlīdzīga attieksme tiktu radīta tāpēc, ka ministrijas darbinieki, kuri ir nodarbināti, pamatojoties uz darba līgumu, neietilptu Iekšlietu ministra 2016. gada rīkojuma piemērošanas jomā un viņu veiktajam nakts darbam tiktu piemērotas Rīkojuma par darba samaksas struktūru un organizāciju 9. panta 2. punktā ietvertās tiesību normas, kurās ir paredzēts nakts darba pārrēķins.
- 31 Tas, ka policistiem un ugunsdzēsējiem netiek piemērota nakts darba aizsardzība, kas izpaužas nakts darba parastā ilguma ierobežošanā līdz septiņām stundām, ir pretrunā viņu, kuru profesijas vienmēr raksturo paaugstināts risks, īpašā statusa mērķiem. Šādi netiktu ņemtas vērā nedz individuālās ierēdņu tiesības, nedz valsts intereses, ņemot vērā viņu darba efektivitātes samazināšanos nakts stundās.
- 32 Ņemot vērā minēto, ir jāpiemēro Rīkojuma par darba samaksas struktūru un organizāciju 9. panta 2. punkta tiesību norma, kas liek izdarīt tādu pašu secinājumu, kāds bija jāizdara agrāk, piemērojot iekšlietu ministra 2014. gada rīkojumu.
- 33 Iepriekš aprakstīto valsts tiesību interpretāciju, kuru pārstāv *Rayonen sad Lukovit* (Lukovites rajona tiesa), apelācijas instances tiesa, šajā gadījumā *Okrazhen sad Lovech* (Lovehas apgabala tiesa), kas, ņemot vērā strīdus priekšmetu, ir pēdējā instance, noraidīja.
- 34 Apelācijas instances tiesas pamatnostāja, kas izpaužas tās spriedumos par identiskiem policistu un ugunsdzēsēju prasījumiem, balstās uz diviem pamatargumentiem.
- 35 Pirmais apsvēruma ir tāds, ka tāda tiesiskā regulējuma neesamība, kurā ir paredzēts nakts darba stundu pārrēķins dienas darba stundās attiecībā 7:8, par likumu zemāka juridiskā spēka tiesību aktos, kas tikuši pieņemti pēc 2014. gada rīkojuma atcelšanas, ir likumdevēja lēmums un nevis tiesiskā regulējuma “robs”. Turklāt tiek izklāstīts, ka šāda juridiskā risinājuma apstrīdamība varētu rosināt

likumdevēju turpmāk izvairīties no šāda risinājuma vai to grozīt, taču tas nevar būt arguments par labu tiesību analogai piemērošanai.

- 36 Otrais arguments ir tāds, ka ZMVR 188. panta 2. punktu nevar piemērot tieši, jo tajā tiek norādīts uz īpašo aizsardzību saskaņā ar *Kodeks na truda* (Darba kodekss).
- 37 Tā kā attiecīgā judikatūra Bulgārijā ir pretrunīga, pēc tieslietu ministra lūguma ir tikusi ierosināta tiesvedība par interpretāciju *Varhoven kasatsionen sad* (Augstākā Kasācijas tiesa), kas līdz šim vēl nav pieņēmusi nolēmumu.
- 38 Iesniedzējtiesai rodas jautājums, vai Direktīvā 2003/88 izvirzītie mērķi saistībā ar nakts darba ilguma ierobežošanu un tajā paredzētie līdzekļi nakts darba ņēmēju aizsardzībai pieprasa no dalībvalstīm līdzās nakts darba laika noteikšanai paredzēt arī nakts darba "parasto ilgumu", proti, darba ņēmējiem gan privātajā, gan valsts sektorā.
- 39 Iesniedzējtiesa nozīmīgs ir arī jautājums, vai Direktīvas 2003/88 mērķi pieprasa, ka parastais nakts darba ilgums ir īsāks par reglamentēto parasto dienas darba ilgumu.
- 40 Jautājums ir arī tāds: ja dalībvalsts parastu nakts darba ilgumu septiņu stundu garumā ir paredzējusi attiecībā uz visiem darba ņēmējiem privātajā sektorā, vai, ņemot vērā vienlīdzīgas attieksmes principu, ir pieļaujams, ka valsts sektorā strādājošo policistu un ugunsdzēsēju nakts darba laiks ir ilgāks, proti, astoņas stundas – tik ilgs, kāds ir viņu darba laiks dienā?
- 41 Atbildēm uz šiem jautājumiem ir nozīme pamatlietas strīda iznākumā, jo, ja Eiropas Savienības Tiesa sniegtu interpretāciju, atbilstoši kurai valsts tiesību akti, kuru mērķis ir policistu un ugunsdzēsēju nakts darba aizsardzība, nav piemērojami un neatbilst vienlīdzīgas attieksmes principam, valsts tiesa varētu veikt pasākumus direktīvas mērķa nodrošināšanai, proti, ierobežot nakts darba laiku.
- 42 Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas pastāvīgo judikatūru no direktīvas izrietošais dalībvalstu pienākums sasniegt tajā paredzēto rezultātu, kā arī to uzdevums atbilstoši LES 4. panta 3. punktam un LESD 288. pantam veikt visus šā pienākuma izpildes nodrošināšanai piemērotos vispārīgos vai īpašos pasākumus, ir saistoši visām dalībvalstu iestādēm, tostarp arī tiesu iestādēm – tām piekritīgajos jautājumos (spriedums, 2018. gada 7. augusts, *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 43 Saistībā ar šī pienākuma izpildi Savienības tiesībām atbilstīgas interpretācijas princips ļauj valsts tiesai ņemt vērā valsts tiesības kopumā un piemērot tajās atzītās interpretācijas metodes, lai nodrošinātu Savienības tiesību pilnīgu efektivitāti un rastu to mērķim atbilstošu risinājumu (skat. šajā ziņā spriedumus, 2004. gada 5. oktobris, *Pfeiffer u.c.*, no C-397/01 līdz C-403/01, EU:C:2004:584, 117. punkts, un 2019. gada 8. maijs, *Praxair MRC*, C-486/18, EU:C:2019:379, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 44 Piemērojot šajā lietā principu par valsts tiesību interpretāciju Savienības tiesībām atbilstīgā veidā, valsts tiesības netiktu interpretētas *contra legem*, jo iespējamais “robs” ZMVR būtu jāaizpilda, izmantojot jau norādītās interpretācijas metodes.
- 45 Iepriekš iesniedzējtiesa ir izklāstījusi pēc būtības savu visu valsts tiesību interpretāciju, taču nedarot to pašu saistībā ar Savienības tiesībām, jo norādītās neskaidrības saistībā ar Direktīvas 2003/88 interpretāciju liedz tiesai, kurai ir jāpieņem nolēmums, tās piemērot tieši, pirms tā nav saņēmusi autentisku Eiropas Savienības Tiesas interpretāciju.

Īpašs lūgums

- 46 Šajā lietā iesniedzējtiesas ieskatā ir izpildīts priekšnoteikums, lai piemērotu steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedību atbilstoši Tiesas Reglamenta 107. pantam. Konkrētais strīds ir viens no tūkstošiem individuālu lietu, kuras policisti un ugunsdzēsēji pēdējos gados ir lūguši izskatīt tiesām Bulgārijā. Vienlaikus valstī tiek pārstāvēti divi savstarpēji pretēji tiesu viedokļi, kas būtiski apdraud tiesisko drošību, un šajā brīdī nav konstatējams neviens *Varhoven kasatsionen sad* (Augstākā kasācijas tiesa) nolēmums par interpretāciju šajā jautājumā. Iepriekš izklāstītie apstākļi liecina par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pārbaudes steidzamību, lai dotu visām tiesām iespēju, ņemot vērā lielo skaitu līdzīgo lietu, pārņemt Tiesas sniegto Direktīvas 2003/88 interpretāciju, lai varētu piemērot principu par valsts tiesību interpretāciju atbilstīgi Savienības tiesībām.